

ВІДГУК

на дисертаційну роботу Сяської Інни Олексіївни

«Теоретичні і методичні засади формування екологічної компетентності майбутніх учителів природничих дисциплін у процесі професійної підготовки», подану до захисту в спеціалізовану вчену раду Д 47.053.001 Рівненського державного гуманітарного університету на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Актуальність теми дисертаційної роботи.

Тема дослідження, здійсненої Сяською Інною Олексіївною, поза усяким сумнівом, є надзвичайно актуальною й знаходиться на перетині важливих напрямів педагогічної науки й соціальної практики.

Пояснимо свою позицію.

По-перше. Формування екологічної компетентності стає нині одним із основотворчих принципів діяльності багатьох навчальних закладів України. Але для здійснення цієї роботи необхідно підготувати вчителя, передусім вчителя природничих дисциплін, який не тільки сам має високий рівень такої компетентності, але й володіє теоретико-методологічними основами формування її в учнів.

По-друге. Провідна ідея, якої дотримується дослідниця, полягає у тому, що головною метою діяльності сучасних закладів вищої освіти педагогічного профілю є підготовка освіченого, вмотивованого фахівця, зорієнтованого на особистісний та професійний саморозвиток, а також формування системи гуманістичних цінностей, де цінність природи, суспільства і кожної особистості визначаються як провідні. Особлива роль у цьому процесі, як доводить дисерантка, належить учителеві природничих дисциплін, який має цілеспрямовано виховувати екологічно грамотних і відповідальних громадян. Відповідно й сам учитель повинен мати погляди та переконання щодо гармонійної єдності людини й природи. Проте дисерантка демонструє приклади низького рівня екологічної компетентності майбутніх учителів.

По-третє. Система вищої освіти України перебуває на шляху реформування та узгодження з кращими світовими зразками та передбачає впровадження компетентнісного підходу до процесу її модернізації. Це стосується і підготовки працівників педагогічної сфери, позаяк у світі зростає усвідомлення значущості екологічної освіти в житті окремої людини, актуалізується соціально-екологічна політика, зростає потреба у нагальному вирішенні екологічних проблем довкілля, що потребує впровадження окреслених питань у зміст професійної підготовки майбутніх учителів. Тому і проблема професійної підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін у контексті формування їхньої екологічної компетентності є досить актуальною, недостатньо дослідженою та потребує наукового розроблення теоретико-методичних зasad удосконалення її змісту.

Отже виконане дослідження стверджує той факт, що у структурі професійної компетентності майбутнього вчителя природничих дисциплін особливе місце посідає екологічна компетентність, яка, з одного боку, є результатом якісної екологічної освіти, а, з іншого, виконує інтегративну роль усієї системи професійної підготовки майбутнього вчителя до успішної фахової діяльності. Такий підхід потребує перегляду, переоцінювання всіх компонентів системи професійної підготовки вчителя у ЗВО. У цьому сенсі дослідження набуває особливої вагомості, оскільки дисертантка прагне окреслити шляхи, які зробили би більш конструктивними намагання науковців й практиків щодо забезпечення дієвості результатів професійної підготовки вчителя й розробляє комплекс засобів формування екологічної компетентності, зокрема педагогічної системи формування екологічної компетентності майбутніх учителів природничих дисциплін та педагогічних умов її реалізації в освітньому процесі.

Слід додати, що дисертаційна робота І. О. Сяської виконана у відповідності до тематичних планів науково-дослідних робіт Рівненського державного гуманітарного університету і є складовою частиною науково-дослідної теми кафедри методики викладання фізики та хімії «Розвиток пізнавальної творчості та методологічної культури учнівської і студентської молоді у процесі вивчення природничих предметів» (державний реєстраційний номер 0116U004877), де дисертантка була виконавцем.

Тема дисертаційного дослідження затверджена Вчену радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 5 від 27.04.2017 р.) та погоджена в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології (протокол № 4 від 20.06.2017 р.).

Аналіз структури та змісту дисертаційної роботи. Дисертація складається з анотації, вступу, чотирьох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел із 444 найменувань і 12 додатків на 94 сторінках. Загальний обсяг роботи становить 566 сторінок і містить 23 рисунки та 34 таблиці.

У *вступі* (С. 29–45) обґрунтовано актуальність теми дисертації, сформульовано її мету, визначено основні завдання, об'єкт і предмет дослідження та пошукову гіпотезу, охарактеризовано концепцію дослідження, окреслено наукову новизну і практичну цінність одержаних результатів, їх упровадження та апробацію, визначено особистий внесок автора в публікаціях за темою дисертації.

У *першому розділі* (46–125) проведено бібліографічний аналіз наукових праць з теоретичних і методичних зasad формування екологічної компетентності майбутніх учителів природничих дисциплін, який з одного боку є достатньо усталеним складником наукових розвідок, проте, з іншого, уважне вивчення, репрезентативне представлення палітри поглядів на досліджувану проблему, а, головне, чітко визначена власна позиція, що уможливлює класифікувати цей розділ як вдалий, доречний та логічно вписаний у контекст дослідження.

За результатами аналізу теоретичних джерел дисертація робить висновок щодо ролі компетентнісного підходу в оновленні змісту вищої освіти та переорієнтації очікуваного кінцевого результату професійної підготовки студентів з традиційного «знання, уміння, навички» на формування ключових та фахових компетентностей майбутнього спеціаліста. Дослідниця обґруntовує, що інтегрованим результатом застосування компетентнісного підходу в освітньому процесі є сформованість системи компетенцій – наперед заданих соціальних вимог та норм до рівня професійної підготовки випускника закладу вищої освіти. Тоді компетентність розглядається як вищий ступінь оволодіння майбутнім фахівцем заданою компетенцією, що забезпечується поетапно сформованими особистісними якостями студентів (інтересами, потребами, ставленнями, мотивами й переконаннями) та усвідомленням відповідальності за наслідки своєї діяльності на основі власних ціннісних орієнтацій і рефлексії. Проаналізовано філософські, психолого-педагогічні та методичні аспекти категорії «компетентність». Дослідниця обґруntовує доцільність виокремлення чотирьох груп фахових компетентностей у професійній підготовці майбутнього вчителя природничих дисциплін, серед яких провідну позицію посідає екологічна компетентність та розкриває їхнє змістове наповнення. Встановлено, що екологічна свідомість і самосвідомість особистості, як основа її екологічної культури, є тими особистісними конструктами, розвиток яких обумовлює формування екологічної компетентності майбутнього фахівця і як наслідок екологічно доцільної професійної діяльності в довкіллі.

Підтримуємо думку дослідниці, що світоглядна парадигма формування екологічної компетентності майбутнього вчителя природничих дисциплін має базуватися на концепції сталого розвитку суспільства й природи. Тоді як реалізація цієї концепції у фаховій підготовці майбутніх учителів повинна враховувати міжгалузевий характер феномена сталого розвитку, який передбачає і відповідний підхід у конструюванні змісту освітньо-професійних програм підготовки. Обґруntовано методологічні підходи до організації освітнього процесу професійної підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін. Визначено перелік загальних педагогічних закономірностей реалізації компетентнісно орієнтованої екологічної освіти та часткові закономірності, яким підпорядковується формування екологічної компетентності майбутніх учителів природничих дисциплін.

У другому розділі дисертації (С. 126–212) автором обґруntовано генезу екологічної компетентності особистості, системи екологічних ціннісних орієнтацій, знань і переконань, що проявляються в когнітивному, емоційному й вольовому компонентах діяльності та формуванні екологічної відповідальності за її наслідки.

Дослідниця розглядає різноманітні підходи до проблеми формування екологічної компетентності майбутнього вчителя природничих дисциплін та акцентує увагу на необхідності їх поглиблення й доповнення, оскільки сучасні реалії дедалі більше вимагають виховання відповідального ставлення до навколошнього середовища.

Встановлено, що екологічна компетентність особистості посідає особливе місце у формуванні системи компетентностей майбутнього фахівця. Обґрунтовано власне трактування провідних концептів дослідження. Визначено та систематизовано принципи організації і побудови освітнього процесу фахової підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін у закладах вищої освіти. В основу системи принципів покладено фундаментальні педагогічні принципи культуровідповідності й природовідповідності в поєднанні з дидактичними принципами навчання і виховання. Вони в логічній єдиності з визначеними специфічними принципами реалізації компетентнісного підходу та екологічної освіти й виховання, дали змогу спрямувати зміст освітнього процесу на формування екологічної компетентності майбутніх педагогів у галузі природничої освіти. Запропоновано внести окремі зміни в проекти стандартів вищої освіти спеціальності 014 «Середня освіта» предметних спеціальностей природничого профілю. Виділено чотири взаємопов'язані структурні компоненти екологічної компетентності майбутнього вчителя природничих дисциплін: інформаційно-пізнавальний, ціннісно-мотиваційний, професійно-діяльнісний, рефлексивно-оцінний, – які безпосередньо відображають методологічні підходи до розуміння сутності й змісту екологічної компетентності особистості, що формується в умовах освітнього середовища закладу вищої освіти. Проаналізовано сучасний стан досліджуваної проблеми в освітній практиці українських університетів та проведено констатувальний етап педагогічного експерименту, що засвідчив недостатній рівень сформованості екологічної компетентності майбутніх учителів природничих дисциплін.

Третій розділ (С. 213–366) дисертації присвячено обґрунтуванню концепції формування екологічної компетентності майбутніх учителів природничих дисциплін у процесі їхньої професійної підготовки у закладах вищої освіти. На підставі результату аналізу наукових розвідок вітчизняних і зарубіжних вчених І.О. Сяська презентує педагогічну систему формування екологічної компетентності майбутніх учителів природничих дисциплін у вигляді концептуальної моделі з характерною внутрішньою структурною цілісністю, що забезпечується єдністю інтегративних зв’язків між основними складовими елементами, суб’єктами освітнього процесу та освітнім середовищем, яке разом з тим є елементом іншої педагогічної системи вищого порядку, спрямованої на професійну підготовку учителів з певними концептуальними зasadами її діяльності.

Структура концептуальної моделі складається з взаємозв’язаних компонентних блоків (концептуально-методологічного, організаційно-процесуального та діагностично-оцінювального) та відображає алгоритм формуванні екологічної компетентності майбутнього природничих дисциплін у ЗВО від мети й завдань до педагогічних умов організації цього процесу, а також дає цілісне уявлення щодо організаційно-методичних чинників, методів та методичних прийомів, що використовуються на різних етапах експериментального дослідження.

Логічними складовими розділу є представлення дворівневих педагогічних умов упровадження концептуальної моделі в освітній процес та характеристика функцій екологічно спрямованої професійної підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін у контексті формування їхньої екологічної компетентності.

Підкреслимо, представлени дисеранткою педагогічні умови вимагали, з одного боку, вивчення, систематизації, узагальнення й відбору найбільш продуктивного досвіду з означеної проблеми, тоді як з іншого, спонукали до розробки нових ідей, форм і методів навчання, нових теоретичних підходів, введення у педагогічну практику конкретних напрацювань. Зокрема включення в освітньо-професійні програми «Середня освіта (Природничі науки)» для другого рівня вищої освіти та програму «Середня освіта (Біологія і здоров'я людини)» для першого рівня навчальних дисциплін із навчально-методичним супроводом: «Концепція сталого розвитку»; «Теорія і практика екологічної освіти й виховання»; «Промислові тварини» та удосконаленню викладання нормативної дисципліни «Фізіологія людини і тварин». Авторкою розроблено удосконалення форм організації (традиційних, нетрадиційних та допоміжних) і необхідних засобів (матеріально-технічні, засоби викладання, виховні засоби) екологічно спрямованої професійної підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін; доведено доцільність застосування інноваційних технологій (інформаційно-комунікаційних, інтерактивних, кейс-технологій, проблемного навчання та проектних технологій), навчально-дослідницької та науково-дослідної діяльності студентів у підвищенні сформованості екологічної компетентності майбутніх учителів природничих дисциплін.

У четвертому розділі (С. 367–417) з позицій системного підходу структуризовано педагогічний експеримент, який складався з чотирьох етапів: підготовчого, констатувального, формувального та узагальнювального. Обґрунтовано послідовність, зміст та завдання кожного із етапів педагогічного експерименту. Актуалізовано діагностичний інструментарій для встановлення стану сформованості структурних компонентів екологічної компетентності майбутніх учителів природничих дисциплін за визначеними критеріями, показниками та рівнями сформованості із використанням адекватних діагностичних методик.

Проведено контрольний зріз на старті формувального етапу експерименту, що дало змогу встановити вихідний рівень сформованості екологічної компетентності студентів та кожного з її компонентів: інформаційно-пізнавального, ціннісно-мотиваційного, професійно-діяльнісного, рефлексивно-оцінного. Встановлено недостатню сформованість екологічної компетентності майбутніх учителів природничих дисциплін. З метою перевірки відносної однорідності студентів контрольних і експериментальних груп для забезпечення достовірності результатів експерименту було застосовано U-критерій Манна-Уїтні, розрахунок якого встановив, що відмінності між вибірками в обох групах незначущі і вони можуть брати участь у експерименті. За підсумками формувального експерименту, що передбачав упровадження концептуальної моделі

педагогічної системи формування екологічної компетентності майбутніх учителів природничих дисциплін у процес професійної підготовки студентів експериментальних груп, було проведено повторне діагностування після його завершення. Учасники контрольних груп навчалися за традиційною системою. За зведеними результатами формувального етапу експерименту встановлено відсутність суттєвих змін у стані сформованості екологічної компетентності в студентів контрольних груп. Підтверджено ефективність запроваджених підходів і принципів побудови змісту екологічно спрямованої професійної підготовки майбутніх педагогів, форм, технологій та засобів її реалізації в освітньому процесі як складових компонентів апробованої концептуальної моделі педагогічної системи формування екологічної компетентності майбутніх учителів природничих дисциплін та доведено результативність педагогічних умов її впровадження у закладах вищої освіти. Об'єктивність і достовірність отриманих результатів формувального експерименту підтверджено з використанням методів статистичного аналізу даних, зокрема, критерію однорідності Пірсона (χ^2). Статистично доведено достовірність суттєвих відмінностей у рівні сформованості екологічної компетентності в експериментальній і контрольній вибірках, яка встановлена на рівні значущості 0,005. Обчислено фактичні значення χ^2_{emp} для дослідження загального стану сформованості екологічної компетентності та за окремими критеріями. Фактичні значення χ^2_{emp} виявилися більшими за критичні, що підтверджує висунуту гіпотезу дослідження.

До експериментальної роботи було залучено достатню кількість студентів. Здобуті показники експериментальної роботи належним чином проаналізовано та систематизовано, результати чітко відображені у таблицях та поясненнях до них.

У *додатах* (С. 473–566) наведено авторські анкети для викладачів закладів вищої освіти і вчителів природничого профілю (біології, фізики, хімії, основ здоров'я, природознавства) для з'ясування стану екологічної підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін; контрольна тестова робота для перевірки екологічних знань майбутніх учителів природничих дисциплін; методики діагностування стану сформованості ціннісно-мотиваційного, професійно-діяльнісного і рефлексивно-оцінного компонентів екологічної компетентності майбутніх учителів природничих дисциплін; робочі програми навчальних дисциплін «Концепція сталого розвитку», «Теорія і практика екологічної освіти», «Промислові тварини»; зміст розроблених тренінгових занять; довідки про впровадження результатів дисертаційної роботи в навчальний процес закладів вищої освіти; інформація про публікації автора за темою дисертації та апробацію її результатів.

3. Наукова новизна результатів дослідження полягає в тому, що *вперше*: конкретизовано й обґрунтовано теоретико-методологічні і методичні засади педагогічної системи формування екологічної компетентності майбутніх

учителів природничих дисциплін у процесі професійної підготовки в закладах вищої освіти, які полягають у логічній єдності філософсько-культурологічних та психолого-педагогічних чинників розвитку особистості й екологізації освітнього процесу вищої школи в контексті ідей коеволюції природи і сталого розвитку суспільства та взаємообумовленості природних і соціальних процесів; *виокремлено та схарактеризовано* дидактичні принципи і педагогічні закономірності реалізації компетентнісно орієнтованої екологічної освіти та часткові закономірності, яким підпорядковується формування екологічної компетентності майбутніх учителів природничих дисциплін; *удосконалено* специфічні принципи реалізації компетентнісно орієнтованої екологічної освіти майбутніх педагогів; *спроектовано та обґрунтовано* концептуальну модель педагогічної системи формування екологічної компетентності майбутніх учителів природничих дисциплін (концептуально-методологічний, теоретико-змістовий, організаційно-процесуальний та діагностично-оцінювальний блоки), що заснована на методології компетентнісного, системного, особистісно орієнтованого, діяльнісного, технологічного, контекстного, рефлексивного та коеволюційно-ноосферного підходів, за умови оновлення змісту екологічно спрямованої професійної підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін; *розроблено, теоретично обґрунтовано* та експериментально перевірено педагогічні умови впровадження концептуальної моделі в освітній процес (спрямованість змісту професійної підготовки на формування екологічно компетентної особистості, створення розвивального екологічно орієнтованого освітнього середовища в закладі вищої освіти, актуалізація екологічної складової освітнього контенту професійної підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін, єдності формування їхніх теоретичних знань і практичних екологічних умінь і навичок, партнерської взаємодії учасників освітнього процесу та мотивації їх до екологічно доцільної діяльності); *актуалізовано понятійно-категоріальний апарат дослідження, визначено* сутність провідних концептів «екологічна компетентність учителя» та «формування екологічної компетентності майбутнього вчителя природничих дисциплін», *уточнено* сутність категорій «компетенція» і «компетентність» у філософському, психолого-педагогічному й методичному аспектах; змістові характеристики понять «компетентнісно орієнтована екологічна освіта», «екологічна самосвідомість особистості», «екологічно спрямована професійна підготовка майбутніх учителів природничих дисциплін», «розвивальне екологічно орієнтоване освітнє середовище»;

схарактеризовано етапи генези, специфічні функції й структуру (інформаційно-пізнавальний, ціннісно-мотиваційний, професійно-діяльнісний, рефлексивно-поведінковий компоненти), критерії (когнітивний, аксіологічний, практико-процесуальний, нормативно-світоглядний) та рівні сформованості (низький – неусвідомлена (мимовільна) некомпетентність, середній – усвідомлена (довільна) некомпетентність, високий – усвідомлена (довільна) компетентність) досліджуваного феномена;

набули подальшого розвитку форми, навчально-виховні технології та засоби екологічно спрямованої професійної підготовки майбутніх учителів

природничих дисциплін; діагностичний інструментарій експериментальної роботи з вивчення стану сформованості екологічної компетентності студентів; підходи до персоналізації освітнього середовища в закладі вищої освіти.

У своїй сукупності одержані результати вирішують сформульовані науково-експериментальні завдання дисертаційної роботи.

4. Практичне значення результатів дослідження визначається розробленою на підставі обґрутованих теоретико-методологічних і методичних зasad й упровадженою в освітній процес педагогічною системою формування екологічної компетентності майбутніх учителів природничих дисциплін та накопиченим інноваційним досвідом оновлення змісту фахової підготовки та застосування традиційних і нетрадиційних форм, навчально-виховних технологій та засобів її реалізації. Зокрема, в освітню практику закладів вищої освіти впроваджено навчально-методичне забезпечення екологічно спрямованої професійної підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін з експериментальних курсів «Концепція сталого розвитку», «Теорія і практика екологічної освіти й виховання», «Промислові тварини» та удосконалення викладання нормативної дисципліни «Фізіологія людини і тварин», що знайшло своє відображення в авторській освітньо-професійній програмі «Середня освіта (Природничі науки)» для другого рівня вищої освіти (гарант програми) та програмі «Середня освіта (Біологія і здоров'я людини)» для першого рівня (член робочої групи), а також у розроблених робочих програмах, навчальних посібниках і методичних рекомендаціях до викладання зазначених дисциплін та одноосібної монографії «Теорія і практика компетентнісно орієнтованої екологічної освіти майбутніх учителів природничих дисциплін». Теоретико-методичні положення, розроблені навчально-методичні матеріали дослідження можуть використовуватися в процесі професійної підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін у закладах вищої освіти, а також для підвищення професійного рівня педагогів у закладах післядипломної педагогічної освіти. Дослідження у даному напрямі доцільно продовжувати і розвивати в наукових установах НАПН України і закладах вищої освіти, які здійснюють підготовку фахівців з означеної спеціальності.

5. Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації забезпечується виваженістю та коректністю постановок наукових завдань з використанням загальноприйнятих положень педагогічної науки; широким оглядом наукових і науково-методичних літературних джерел вітчизняних і зарубіжних авторів; застосуванням комплексу загальнонаукових та спеціальних методів (теоретичних, емпіричних і статистичних). Підтвердження теоретичної обґрунтованості і експериментальне підтвердження ефективності розроблених методик та сформульованих висновків здійснюється 49 публікаціями автора у фахових зарубіжних та вітчизняних наукових виданнях. Це дає підставу стверджувати, що положення, висновки і рекомендації дисертації достатньо обґрунтовані й

достовірні.

6. Аналіз викладення основних положень дисертації в опублікованих працях. Основні наукові результати дисертаційної роботи І.О. Сяської опубліковано у 49 наукових працях (44 – одноосібні) серед яких: 1 монографія, 21 стаття у наукових фахових виданнях України в галузі педагогіки (з них 9 – у виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз), 4 публікації в наукових зарубіжних виданнях, 1 навчальний посібник); 16 публікацій апробаційного характеру; 6 публікацій, які додатково висвітлюють результати дослідження (з них 1 навчальний посібник). Ці праці повністю відображають зміст дисертації. Апробація результатів дослідження здійснена на 13 міжнародних, 5 всеукраїнських та 2 регіональних наукових конференціях і 2 методичних семінарах.

Автореферат повністю відображає основні наукові положення дисертаційної роботи та результати дослідження й ідентичний їй за змістом. Стиль оформлення дисертації та автореферату написані державною мовою, а їх графічний супровід відповідають вимогам до публікацій з педагогічних наук.

Тема дисертації та її зміст відповідають паспорту спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти (п.17 – теорія та методика вивчення загальнонаукових, соціально-політичних та спеціальних дисциплін у вищих навчальних закладах за групами спеціальностей).

Зауваження і побажання до змісту дисертації та автореферату

1. У змісті дисертації схарактеризовано сутність і значення розвитку екологічної самосвідомості майбутніх учителів природничих дисциплін та його впливу на процес формування їхньої екологічної компетентності. Однак, як на нашу думку, ця концепція недостатньо врахована у практичній частині дослідження.

2. Серед виокремлених авторкою психолого-педагогічних умов є умова забезпечення мотивації студентів до екологічно доцільної діяльності. Варто було більш грунтовно описати шляхи забезпечення такої мотивації в процесі екологічно спрямованої професійної підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін.

3. Дисеранткою здійснено глибокий аналіз психолого-педагогічних, методичних праць вітчизняних авторів. На нашу думку, більш детального вивчення вимагає аналіз зарубіжного досвіду формування екологічної компетентності майбутніх учителів та визначення раціональних ідей для їх запровадження у навчально-виховний процес вітчизняних закладів вищої освіти.

4. Висвітлюючи допоміжні форми організації екологічно спрямованої професійної підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін, доцільно було у контексті нинішніх реалій, більш детально розглянути освітньо-виховні можливості самостійної роботи студентів в умовах дистанційної форми навчання.

5. На нашу думку, доцільно було би більш детально представити результати констатувального та формувального етапів експерименту, зокрема висвітливши механізм отримання узагальнених результатів вимірювання рівнів як окремих критеріїв екологічної компетентності через сукупність показників, так і рівень компетентності через визначені критерії.

6. У процесі дослідження здобуто цікаві результати, але дисертанка переважно зупиняється на рівні кількісного аналізу і констатації фактів, на нашу думку, їх репрезентативність набула би більшої аргументованості за умови здійснення поглиблена якісного аналізу.

7. Висновки до окремих розділів (другий, четвертий) занадто розлогі, частково дублюються у загальних висновках, а тому потребують вищої міри узагальнення.

Наведені зауваження мають рекомендаційний (дискусійний) характер і не впливають на загальну позитивну оцінку роботи.

Загальний висновок. Дисертаційна робота Сяської Інни Олексіївни «Теоретичні і методичні засади формування екологічної компетентності майбутніх учителів природничих дисциплін у процесі професійної підготовки» є завершеною науковою працею, у якій вирішена важлива наукова проблема, пов’язана з визначенням і науковим обґрунтуванням теоретичних і методичних зasad педагогічної системи формування екологічної компетентності майбутніх учителів природничих дисциплін та перевірці ефективності педагогічних умов її впровадження в процес професійної підготовки в закладах вищої освіти.

За актуальністю теми, обсягом виконаних досліджень, науковою новизною, практичною значимістю одержаних результатів, повнотою їх опублікування та апробацією дисертаційна робота повністю відповідає вимогам МОН України, що ставляться до докторських дисертацій, зокрема, п.п. 9, 10, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», а її автор Інна Олексіївна Сяська заслуговує присудження її наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
член-кореспондент НАПН України,
директор Інституту педагогічної освіти і освіти
дорослих імені Івана Зязюна НАПН України



Л. Б. Лук’янова

